

Dolenjski list

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE DOLENJSKIH OKRAJEV

TEDNIK ZA POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA VPRAŠANJA

LETO III. — Štev. 32.

NOVO MESTO, 8. AVGUSTA 1952

CETRTLETNA NAROČNINA 100 DIN

IZHAJA VSAK PETEK

»Ne dovolite, da bi kakršni koli sovražniki omajali našo enotnost!«

Iz govora maršala Tita v Glini na praznik 11. obletnice vstaje hrvskega ljudstva

Pred 200.000-glavo množico Hrvatov, Srbov in muslimanov iz Banije, Korčuna in številnih hrvaških okrajev je v ponedeljek 28. julija govoril maršal Tito, ki se je udeležil v spremstvu podpredsednika vlade FLRJ Aleksandra Rankovića in predstavnikov ljudske oblasti ter JLA veličastnega slavlja — 11. obletnice vstaje hrvaškega ljudstva. Velikanska množica ljudstva je maršala Tita pozdravila z navdušenim vzklikanjem. Potem, ko je maršal Tito najprej prisrčno pozdravil zbrane množice, je čestital hrvaškemu narodu k 11. obletnici vstaje, nato pa je v dolgem govoru orisal pot, ki so jo naši narodi prehodili v minulih 11 letih. Poudaril je predvsem, da je najdragocenejša pridobitev naše narodnoosvobodilne vojne bratstvo in enotnost naših narodov. Ko je opisal našo povojno obnovo in graditev, je poudaril maršal Tito važnost notranjega združnega sistema, ureditve prometa in čimprejšnjo dograditev vsega, kar smo začeli graditi. V nadaljnjem govoru pa je med drugim dejal:

»Mnogo je še sovražnikov, ki imajo pohlep po naši državi, mnogo je še sovražnikov našega ljudstva, družbenega sistema naše države tudi na vzhodu. Ta nasprotnik je močan. Če pa se

bo zavedal, da so vsi narodi Jugoslavije čvrsti ko jeklena stena, svojega cilja ne bo mogel doseči. Varujte se propagande od raznih strani, ne dovolite, da bi takšno steno kakršnikoli notranji elementi omajali. Vrzite jih ven, ne trpite jih v svojih vrstah!

Pred vsem svetom smo močni, saj smo enotni, in ne samo zato, ker imamo močno armado. Res je, da imamo močno armado, toda tudi stara Jugoslavija je imela močno armado, pa je vendarle razpadla ko stolp iz kart, ker ni bilo enotnosti ljudstva.

Na naših mejah kar naprej rožljajo z orožjem. Vem, da se niso sprizajžili z dejstvom, da lahko tu nemoteno delamo. Naša enotnost jim je trn v peti, mi pa moramo biti budni. Nam je bilo seveda že davno jasno, ko smo prekinili z njimi, da je za nas najvažnejše ohraniti tisto, kar smo si pridobili v vojni, enotnost in močno armado. Za močno armado nismo imeli dovolj sredstev, da bi jo hitro oborožili. Imeli smo orožje za kratkotrajno vojno, dalj časa pa ne bi mogli vzdržati. To vprašanje smo rešili tako, da smo našli zunaj, na zahodu države, katerih koristi so bile istovetne z našimi, kar zaveda mir. V Evropi ni bilo organiziranih močnih armad, samo naša vojska je bila močan činiteelj proti napadnostim. Dobili smo orožje za to vojsko in ga še dobivamo. Orožje dobivamo od zaveznikov, predvsem iz Amerike, v glavnem težko orožje, in to bode v oči našega zahodnega sosa — Italijo.

Potem je maršal Tito odločno zavrnil obrekovanje, da se naša država oborožuje, da bi Italijo ogrozila, kakor piše italijanski tisk.

»Kaj bi radi s takšnim obrekovanjem dosegli? Pravilo, »če bo Jugoslavija dobila orožje, ne bo popustila pri tržaškem vprašanju.« O tem sem razmišljal, je rekel maršal Tito, »in s tega mesta lahko rečem, da ne bi popustili, tudi če ne bi dobili nobene puške, ker smo pač takšni. Ne držim, da so nas zadržali. Odpravili smo razne odkupe. Tega nismo storili zato, ker smo baje storili napako, ko smo jih uvedli. Ne, uvedli smo jih takrat, ko nismo imeli toliko gmočnih sredstev, da bi jih lahko vsemu ljudstvu enakomerno zagotovili.

Odkupe smo odpravili, brž ko so začela naraščati naša gmočna sredstva, ko je začel naraščati naš blagovni fond in ko se je s tem zmanjšala potreba po obveznih odkupih. Vse to je znak krepitve naše splošne gospodarske strukture, znak, da napredujemo, to je znak razcveta. Ne držim, kar so skušali trdit nekateri sovražni elementi, da je naša država baje odpravila odkup in da uvažajo žito zato, da bi kmetje prisilili zništrajšili. Mislijo, da se, če bo Jugoslavija

močna, ne bodo mogli razširiti še nekoliko naprej od Trsta. Tega nikoli več ne bodo dosegli. Pozabljajo, da Jugoslavija ni več tista iz leta 1941. da ima Jugoslavija po potrebi tudi dovolj moč in ne le pušk.«

»PRI NAS JE DOVOLJ DELA IN KRUHA ZA VSAKOGAR«

Potem je maršal Tito govoril o splošnih razmerah v naši državi, in ugotovil, da je slehernemu očito, da se zboljšujejo. »V tako težavnih razmerah, ko se borimo z najtežavnim problemom, z industrializacijo naše države, se nam je posrečilo ohraniti življenjski standard naših ljudi in ga v določenem smislu izboljšati. Ta pot dviganja življenjskega standarda je žati cene. Ze smo žito uvažali, ali če ga bomo uvažali, bomo to storili zato, ker ne moremo ostati brez zadnje rezerve. Mi kupujemo takrat, ko imamo denar, mi kupujemo žito, kakor sem že rekel, zato, da lahko izvažamo koruzo, ne pa zato, da bi kmetom zbili cene. Zdaj pripravljamo znižanje cen industrijskih izdelkov in to bomo postopoma storili, tako da bomo cene industrijskih izdelkov in kmetijskih pridelkov znižali, da škarje razpona ne bodo tako široke, kakor so bile.

Ko bodo začele obratovati naše tovarne, ki bodo proizvajale čedalje več blaga in predmetov široke potrošnje, bomo morali cene znižati. Če bodo hoteli delavski sveti prodati to blago, pa kmet ne bo imel dovolj denarja, bodo morali znižati cene svojih izdelkov. Tu gre za to, da smo se otresli ruske šablone in ubrali svojo pot. S tega mesta lahko rečem tu navzočim in vsem kmetom na Hrvaškem in v vseh deželah, da si naša vlada prizadeva in še kako prizadeva, da bi istočasno vsem ljudem v naši državi dvignila življenjski standard, ne pa da se dvigne standard enega na račun drugega. Problem ni v tem. Pri tem ima bolj vlogo objektivni kakor subjektivni činiteelj. Temu objektivnemu činitelju pa smo delno že prišli do živega. Imamo čedalje več blaga, in upam, da bodo zdaj, ko je svobodna konkurenca med industrijskimi podjetji, tudi kmetje pridelovali čedalje več, ker nam je žito potrebno. V naši državi narašča število industrijskega delavstva, in moralo bo še bolj narasti. Zato je treba usmeriti v industrijo ljudi, ki so na vasi odveč. V naši socialistični državi je dela in kruha za vsakega človeka, ki hoče delati. Nisem še slišal, da bi bil pri nas po vojni kdo od lakote umrl, pa tudi ne bo umrl. To je naša perspektiva. Izdali smo razne gospodarske ukrepe in pokazali so se blagodejni in pravilni. Isto smo storili glede decentralizacije naše ljudske oblasti.

Bela krajina vabi...

Okrajni odbor Zveze borcev in okr. odbor Ljudske prosvete v Crnomlju vabita prebivalce dolejskih okrajev in vse Slovenije ter prebivalce obmejnih krajev Hrvaške, da pridejo na veliko kulturno manifestacijo, ki bo v Crnomlju 10. avgusta v čast praznovanja 10. obletnice ustanovitve prvih slovenskih brigad. Na tej manifestaciji bodo sodelovale izvirne ljudske plesne skupine iz Crnomlja, Metlike in Adlešičev ter godba na pihala iz Crnomlja, Metlike in drugih krajev. Poleg teh bo nastopila

še dramska skupina KUD Smarje pri Jejšah z dramskim delom »Miklova Zala«. V tej igri bo sodelovalo 120 igralcev ter bo izvedena s sodelovanjem članov garnizona JLA iz Crnomlja. Igra bo na prostem.

Belokranjci vas vabijo, da se v čim večjem številu udeležite te manifestacije. Vabljeni so zlasti borci iz partijskih enot, da skupno proslavimo 10. obletnico ustanovitve štirih slovenskih brigad.

Organizacijski sekretar CK KPS Vida Tomšič sprejela delegacijo mladinske delovne brigade

V sredo 30. julija ob 14. uri je organizacijski sekretar CK KPS tovarišca Vida Tomšič sprejela delegacijo novomeške štirikrat udarne Tomšičeve mladinske delovne brigade. Delegacijo je vodil komandant brigade Janez Gartner. Navzoči so bili tudi najboljši brigadirji Jože Perpar, Mimica Zagorc, Avgust Metlika in Martin Jesih. Tovarišca Tomšičeva se je z brigadirji razgovarjala eno uro. Delegati so ji izročili lep album s slikami delovnih akcij

na Avtostradi, na progi Doboj—Banja Luka in v Novem mestu. Nato je tovarišca Vida Tomšičeva govorila o moralnem liku komunista in mladina, o kvalifikacijah, ki jih mora imeti sleherni brigadir in o potrebi, da smiselno kolektivnega življenja iz brigad prenesemo na vas in med tisto mladino, ki ni bila vključena v brigado.

Delegati so se polni lepih vtisov in pogoščeni vrnili v brigado in ji prinesli prisrčne pozdrave tov. Tomšičeve.

Znižane so cene za nekatera živila in tobak

Gospodarski svet vlade FLRJ je izdal odločbo o znižanju enotnih cen na drobno za moko in kruh, mast, sladkor, tobak in tobačne izdelke.

Odločba o znižanju cen za gornje predmete velja od 6. avgusta dalje, ko so prenehali veljati dosedanja predpisi o cenah za te predmete. Nove znižane cene so naslednje: pšenična moka 90% meljave v žitordnih krajih se giblje

jo od 27 do 31 din za kg, v ostalih krajih od 31 do 32 din kg. Pšenična moka 76 do 86% meljave v žitordnih krajih od 32 do 35 din kg, v starih krajih 39 do 41 din kg. Kruh iz pšenične moke 90% meljave v žitordnih krajih od 26 do 28 din kg, v ostalih krajih 29 do 30 din kg, kruh iz pšenične moke 76 do 86% meljave v žitordnih krajih 30 do 33 din kg, v ostalih krajih 37 do 38 din. Za ostale vrste moke iz žitnih mešanec in ostalih žit bodo prodajne cene na drobno določili predsedniki gospodarskih svetov ljudskih republik.

Ista uredba nadalje določa znižane cene za sladkor in mast. Sladkor v kristalu stane 145 din kg, sladkor v kockah pa 170 din kg. Cena masti je določena za v proizvodnih krajih na 180 din, v ostalih krajih 190 din kg.

Od 4. avgusta dalje veljajo nižje spodaj navedene cene za tobak in tobačne izdelke. Po tej odločbi veljajo naslednje cene: 20 cigaret Istra 75 din, Drina, Kvarner, Makedonija in Ogled 1 in 9 (polkusne) 60 din, Morava, Planica, Opatija in Ogled 2, 5 in 6 45 dinarjev, Sutjeska 40 din, Zeta 38 din, Ogled 3 38 dinarjev, Ibar 30 din, Drava 26 din, Sava 20 dinarjev. Kolekcija cigaret v škatli 80 kom. se prodaja po 500 din. Cene za cigare: Operas 16 din, Trabuka 13 din, Portorico 7 din, kratke domače 5 din. Tobak: Trebinjac 5000 din, zetski 1800 din, tobak za pipo 650 din, tobak za pipo »ekstra« 1600 din, tobak za žvečenje 650 din, Buvamuta 400 din, cigaretni papir, knjižica 30 listov 6 din.

Poziv vlagateljem

ki imajo hranilne knjižice, izdane pri bivši Poštni hranilnici, bankah, hranilnicah in posojilnicah, ki so v likvidaciji

Pozivamo vse vlagatelje, ki imajo hranilne knjižice, izdane pri bivši Poštni hranilnici (knjižice s platinicami oranžne barve), da jih predložijo najbližji podružnici Narodne banke FLRJ zaradi zamenjave za hranilne knjižice izdaje Narodne banke FLRJ.

V krajih, kjer ne posluje podružnica Narodne banke FLRJ, lahko predložijo vlagatelji knjižice pri najbližji pošti.

Hkrati se pozivajo tudi vlagatelji, ki imajo hranilne knjižice raznih predvojnih bank, hranilnic in posojilnic, ki so bile likvidirane in je hranilne vloge prevzela Narodna banka FLRJ, da predložijo hranilne knjižice najbližji podružnici Narodne banke FLRJ zaradi zamenjave za hranilne knjižice Narodne banke FLRJ.

Za izročeno hranilno knjižico prejme vlagatelj potrdilo, ki ga mora skrbno čuvati do prejema nove hranilne knjižice Narodne banke FLRJ.

Zamenjava hranilnih knjižic se vrši brezplačno.

IZ NARODNE BANKE FLRJ

Glavna centrala — Direkcija

za denarno varčevanje

Vremenska napoved

za čas od 8. do 17. avgusta

Lepo vreme bo v splošnem trajalo dalje. Kratkotrajne padavine se pričakujejo 7. ali 8., 10. ali 11., 14. ali 15. in okrog 18. avgusta.

Od tedna do tedna

Pozornost svetovne javnosti je bila tudi pretekli teden bolj ali manj osredotočena na dogodke v Egiptu in Perziji. Napla sprememba na vrhu oblasti v Egiptu je gotovo dogodke, ki ga bo mogoče oceniti šele čez čas, ki pa vendar že sedaj daje slutiti, da je z državnim udarom generala Nagiba zavel tudi nov veter o tej prastari deželi. Ne samo ultimati kralju Faruku in njegovih odgovor prestoli, pač pa tudi posegi v egiptovsko družbeno in politično življenje, kakor je n. pr. odprava naslovov »paša« in »beja« ter boj proti zakoreninjenim in tipično vzhodnjaški korupciji v državnem aparatu, govorijo o poletu »mladih«, ki niso pustili ob strani niti glavne in najmočnejše egiptovske stranke — Wafd, iz katere so že doslej izključili vrsto uglednih osebnosti. Prav wafdistična stranka je upala, da ji je nenadni državni udar omogočil nov poseg v politično življenje; vendar pa rse kaže, da niti general Nagib, ki je dejanski gospodar položaja v Kairu, niti sedanjí ministrijski predsednik Ali Maher nimata namena pustiti wafdistično stranko na državno krmilo. Veliko je bilo govora o »sozdju« te »bele revolucije«, kakor jo imenuje zahodno časopisje, vendar so se vsa poročila iz Egipta omejila le na namige, češ da stoji za tem brčkone »angleška roka«. To dejstvo dobiva resnejšo podlago, če upoštevamo, da so prav sedaj zahodne velelile — predvsem ZDA in Velika Britanija — ponovno sprožile akcijo za osnovanje srednjezhodnega obrambnega pakta, h kateremu upajo, da bo pristopil tudi Egipt.

Položaj v Perziji je od neke mere podoben egiptovskemu: perzijski šah je v nekakšnem domačem zaporu, predsednik vlade dr. Mošadik je pa od teheranskega parlamenta dobil diktatorska pooblastila. Bolj kot kočljivo politično stanje v Perziji, na katerega izdatno vpliva neposredna bližina Sovjetske zveze, so pereče njene gospodarske razmere. Izgleda pa, da se v zakulisni borbi za perzijsko nafto sedaj znatno poteguje Amerika, ki tudi smatra, da je njena politika učinkovitejša in za Perzije sprejemljivejša kot zavožena kolonialna politika Velike Britanije.

Za Evropo je v razdobju poletnih počitnic še najznačilnejša dejavnost za rešitev saarskega vprašanja. Sestanek med francoskim zunanjim ministrom Schumanom in državnim tajnikom bonnske vlade Hallsteinom v Parizu naj bi omogočil spravo med Francijo in Zahodno Nemčijo glede tega že starega spornega vprašanja, pri katerem igra bistveno vlogo posarski premog. Vendar ni doslej nobenih znakov — čeprav se posebno ameriška diplomacija na vse kriplje trudi, da bi odpravila to neljubo »motnjo« v konsolidaciji Zahodne Evrope — da bi se ta kriza kmalu spravila z dnevnega reda.

Sestanek delegacij ZDA, Avstralije in Novega Zelanda na Havajih, kjer pripravljajo »pacifiški obrambni pakt«, govori o tem, da stopa tudi tihoceanski prostor vedno bolj v ospredje. Soglasnosti pri snovanju tega pakta seveda še ni, kajti sporna je še vedno vloga Japonske in njene oborožitve. Prav tako ni gotovo, če bodo hotele k temu paktu pristopiti tudi azijske države kot sta Indija in Indonezija, kajti sicer bo ta pakt nosil le pečat »bega človeka« in Azijci ne bodo preveč zainteresirani, da ga podprejo.

Koreja ostaja še nadalje odprto vprašanje. Konference v Pan Mun Jomu nočejo dati nobenega pozitivnega uspeha, na drugi strani pa se je začela velika letalska ofenziva proti Severni Koreji, kar gotovo ne govori v prid miru, da je premirje blizu.

Zelo lep in uspel večer »TAMBURICE« v Novem mestu

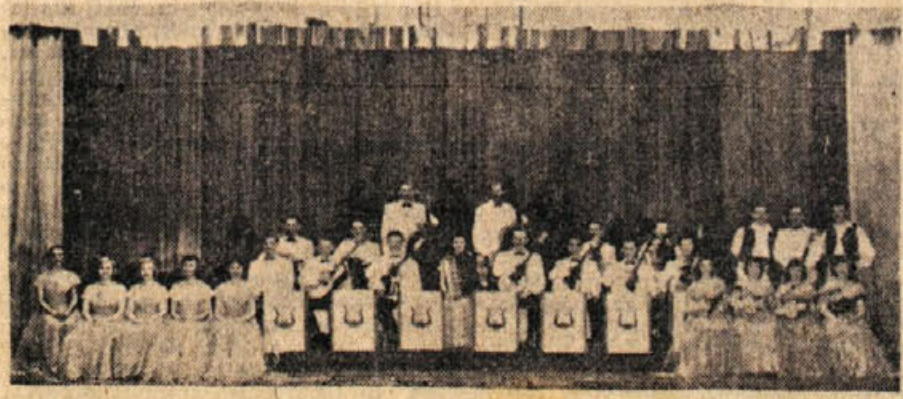
Studentje univerze v Pittsburgu, Amerika, sinovi in hčere slovenskih izseljencev, zbrani v društvu »Tamburice« so julija gostovali po Jugoslaviji in povsod poželi velik uspeh. V Zagrebu jih je sprejel tudi maršal Tito. Pred njihovo vrnitvijo v Ameriko je pa Slovenska izseljeniška matična nenadoma sporočila v Novo mesto, da bodo obiskali tudi dolenjsko metropolo.

Razumljivo, kako je ta novica razveselila Novomeščane in kako nestrošno so čakali tistih nekaj dni do 30. julija, ki je bil napovedan obisk dragih mladih gostov. Enako je razumljivo, da se je Novo mesto čutilo počašeno, da se je »Tamburice« po gostovanjih v velikih mestih obiskala tudi skromno metropolo pod Gorjanci. Bile so seveda di skrbli: zadnjega je in precej stiske za denar, morda ne bo obiska, in če bo, ali je dvorana v mestu primerna in dovolj velika, kajti deževno vreme je grozilo, da bo onemogočilo prireditve na prostem. Toda vstopnice so bile razprodane takoj, ko so prišle v prodajo, ljudje so oblegali blagajno, vreme se je zvedrilo. Pokazalo se je, da bosta premajhna oder in dvorana. Zdjaj so se pokazale vse vrline novega kopaljšča na Loki tudi za tovrstne prireditve — lep in velik prostor. Hitro so postavili na Loki dovolj velik začasen oder in tako omogočili, da je lahko videlo prireditev vsaj trikrat toliko ljudi, kakor bi jo v dvorani. V resnici jo je pa še več — na samem kopaljškem prostoru je prisostvovalo nastopu »Tamburice« okrog

1200 ljudi, ne veliko manj jih je pa bilo na obeh bregovih Krke, na železniškem mostu in za ograjo, ker pač niso dobili vstopnic.

Gostje so se pripeljali iz Zagreba popoldne s Putnikovim avtobusom, že dopoldne pa so prispeli v Novo mesto predsednik Slovenske izseljenjske matice pisatelj Tone Seliskar, tajnica Progressivnih Slovencev v Ameriki ga. Josefina Zakrajšek, novinarka in izdajateljica časopisa Vida Ponikvar in še drugi gostje. Sprejem »Tamburice« na Glavnem trgu je bil lep in prisrčen. Udeležilo se ga je veliko Novomeščanov, celotna mladinska delovna brigada in pionirji. Z dobrodoščilo sta pozdravila goste tajnik pododpora Slovenske izseljenjske matice Peter Romanič in komisar mladinske delovne brigade Lojze Oblak, pionirski so jim pa izročili šopek poljskih rož, nakar so gostje in mladina z zastavo in harmoniko spredaj odšli na Loko.

Na odru pred nastopom sta žlane »Tamburice« in ostale goste pozdravila predsednik mestnega občinskega odbora Jože Udovč v imenu mesta, upravnik Študijske knjižnice Bogo Komelj pa v imenu Ljudske prosvete. Mesto jim je podarilo veliko sliko, delo akad. slikarja Vladimirja Lamuta, Ljudska prosveta pa slovensko izdajo Valvazorja. Za lep sprejem in darila se je v imenu skupine zahvalila novinarka Vida Ponikvar, dolenjska rojkinja — njen oče je Iga, mati pa iz Kleč pri Zuzemberku.

Ali utaja dohodkov tudi spada med prizadevanje za večjo čast božjo?

Vsakdo, ki ima dohodke, je dolžan del teh prispevati v skupno blagajno. Ni države na svetu, kjer ne bi bilo davkov in prav tako je tudi pri nas vsak po svoji moči dolžan prispevati za skupne izdatke. To se pravi poleg pravic ima vsak tudi dolžnosti, eno brez drugega ne more biti nikjer. Davčna lestvica pri nas je progresivna, to je, kdor ima več dohodkov, plača sorazmerno več davka in obratno. Proizvodna podjetja imajo točno določen odstotek, ki ga morajo redno odvajati v skupno blagajno, za kmečke davčne zavezance predpišejo finančni organi s pomočjo ljudskih odborov in v sodelovanju z zavezanci samimi višino davka po oceni dohodka vsakega zavezanca. Obrtniki plačajo davek po lastni prijavi in ugotovitvi ljudskih odborov in davčnih komisij. Poleg teh so še davčni zavezanci takolimenovani svobodnih poklicev, ki plačajo davek na podlagi lastne prijave dohodka. Med te spadajo tudi duhovniki in cerkve. Prav pri slednjih dveh, oziroma pri duhovnikih in župnih upraviteljih bi človek pričakoval, da bodo v smislu verske parole: »Dajte bogu kar je božjega in cesarju kar je cesarjevega«, pošteno prijavljali svoje dohodek in od teh tudi plačali pripadajoči delež skupnosti. Majhna finančna revizija je letošnje spomlad ugotovila, da se nekateri duhovniki in župni upravitelji še

malo niso ravnali po tej stari verski paroli, pač pa so večji del svojih in cerkvenih dohodkov utajili in s tem hoteli oškodovati državno blagajno. Ob tej ugotovitvi bi lahko postavili še vprašanje krščanske resničnosti katoliškega duhovnika in navadne laiči, toda tega raje ne postavimo, ker bi prizadeti prav gotovo tudi to smatrali za preganjanje vere pri nas.

Duhovnik Jože Rozman je ekspozit župnega urada v Vel. Gabru. Za leto 1951 je prijavil osebni dohodek na 21.500 din. Površen pregled je ugotovil, da je imel najmanj 85.945 din osebnih dohodkov, kar je pozneje tudi sam priznal. Za cerkev je prijavil 26.300 din dohodkov, imela pa je najmanj 52.218 dinarjev. Tako je utajil pri svojih osebnih dohodkih 64.445 din, pri cerkvenih pa 25.918 din, skupaj 90.363 din! V svojem zagovoru za utajo dohodkov je navajal, da je utajil pač zato, ker je mislil, da mu finančni odtok ne bo priznal vseh izdatkov. Torej zavestna utaja dohodkov, za naimvan zagovorom.

Podobna grešnika kot Rozman sta župnik Ivan Bakan in kaplan Jakob Turšič v Sentrupertu. Skupnih dohodkov sta imela kar 219.873 din, prijavila pa sta samo 112.909 din, torej spet utaja 107.064 din! Evidenco o dohodkih sta vodila kar skupaj, vendar sta imela vpisane v dveh zvezkih, od katerih sta

enega utajila tudi revizijski komisiji. Naročil verskih obredov sta imela toliko, da sta jih odstopala drugim duhovnikom, ker jima sama nista bila kos. Pri zagovoru se je kaplan izgovarjal na župnika, češ da bi moral on prijavit dohodke, župnik pa je navedel, da kaj more on zato, če histerični verniki prinašajo denar in ga mečejo v pušico.

»Predpisov ne poznam, časopisov ne čitam,« se je naivno zagovarjal ob ugotovitvi utaje dohodkov Anton Oblak župni upravitelj v Sentlovcu. Vsa kolektivna poziva davčnih organov, ki so nabiti na javnih krajih in pozivajo davčne zavezance svobodnih poklicev, da prijavi svoje dohodek, je čisto prezrl. Če bi to trdila kakšna stara kmečka ženica kje daleč v hribovski vasi, bi morda še verjeli, toda župniku Oblaku, ki je bil v stari Jugoslaviji menda celo milijonar, tega ni mogoče verjeti. Vemo, da župnik Oblak prav dobro pozna svoje pravice, samo na dolžnosti rad pozablja. Tudi on je imel v letu 1951 tak »promet«, da je moral nad 100 verskih obredov odstopiti drugim kolegom. Osebnih dohodkov je prijavil 29.060 din, cerkvenih pa 40.321 din. V resnici pa jih je bilo najmanj 195.533 din. Utaje »samo« 126.152 din! Za toliko je tudi sam priznal po reviziji, če jih je bilo kaj več, kar je zelo verjetno, pa ni važno in tudi neugotovljeno, kot pri ostalih ne.

Oblak je zraven tega še lagal, da mu je načelnik notranjega poverništva rekel, da mu letošnje akontacije ni treba plačati, ker si letos še ni ustvaril nobenega dohodka. Sam pa je na upravi za dohodke izjavil, da je decembra lani pobral za cerkvene sedeže okrog 32.000 din za letošnje leto. Hkrati se je trkal na prsa, da on sploh ne laže in da še nikdar ni lagal, pozneje pa je bilo ugotovljeno, da je pošteno lagal, saj niti ni govoril s načelnikom, pač pa s preiskovalcem, ki mu je s tem v zvezi samo dejal, naj gre na upravo za dohodek.

Karol Geld, kaplan na Trebelnem, je bil tudi podoben grešnik, toda kot kaže manjšega kalibra. Ta je utajil »le« 38.591 din dohodkov. Takoj po reviziji še pred poizvedovanjem si je preskrbel izjave pri o ustvarjenih dohodkih in se s temi izjavami oborožil. Morda so tudi te izjave koristno vplivale na nižji znesek utaje, kdo ve? Do nedavnega je bil kaplan Geld važna osebnost na Trebelnem. Bil je predsednik SKUD, na hrani in stanovanju je imel vse prosvetne delavce, torej podjeten človek v vsakem oziru.

Živinoreji, glavni gospodarski panogi Dolenjske, je treba posvečati več pažnje

Naglo se razvijajoča industrija in iz dneva v dan večja mednarodna blagovna zamenjava naravnost kričita po dvigu našega kmetijstva. Dva faktorja sta, ki z vso neizprosno terjato dvig kmečke proizvodnje: večje povpraševanje po kmečkih proizvodih in dvig dohodkov kmečkega proizvajalca. Višja življenjska raven zahteva več dobrin, tako industrijskih kot poljedelskih, za več dobrin pa je treba zvišati proizvodnjo, z znižanjem proizvodnih stroškov pa zvišati realno mezdo delovnega človeka. V kmetijstvu je mogoče znižati proizvodne stroške in s tem zvišati povprečni zaslužek kmečkega delavca, ali boljše delovnega kmeta, samo s prehodom iz dosedanjega nedonosnega proizvodnega načina na donosnejši način, na obdelavo na večji površini s pravilnim izkoriščanjem mehanizacije ter opranjem samo ene ali dveh najdonosnejših panog gospodarstva. Z dosedanjim načinom obdelave zemlje, po katerem velikokrat na 20 arih raste pet ali več kultur, ne bomo ob še tako vestni obdelavi dosegli velikega pridelka. Na svetu prav gotovo ni kraja, kjer bi uspevale prav vse kulture enako. Kjer so ugodni pogoji za eno, druga ne uspeva, ali je pridelak tako majhen, da so stroški obdelave previsoki, kar pomeni, da je dohodek pridelovalca toliko manjši, kolikor so stroški obdelave višji. Poglejmo na primer samo pridelovanje pšenice pri nas na Dolenjskem. Ob še tako vestni obdelavi zemlje in uporabi agrotehničnih sredstev bodo proizvodni stroški za kilogram pšenice na Dolenjskem višji, kot bodo za kilogram pšenice, pridelane v Banatu, ker so tam drugačni pogoji. Nasprotno pa so pri nas odlični pogoji za sadjarstvo, zlasti pa za živinorejo. Posebno živinoreji kot najbolj donosni panogi našega dolenskega gospodarstva, bi morali posvetiti mnogo več pažnje, kot smo jo do sedaj.

Kakšno je danes stanje živinoreje pri nas? Prav gotovo nezadovoljivo. Velik del plemenske živine je okužen, plemenski izbor je slab, rodovniške

živine skoraj ni. Na območju bivšega novomeškega okraja je v rodovniški evidenci le 227 krav, v bivšem trebanjskem pa niti ene ne. In vendar je temu primerna tudi razlika v ceni za kilogram žive teže. To sta najbolj prepričljivo pokazala oba plemenska sejma v novomeškem okraju, to je v Novem mestu in Sentjerneju. Na ta sejma so prišli kupci predvsem iz Stajerske, razlika v ceni pa je bila za rodovniško živino od 15 do 25 din pri kilogramu. To se pravi 8 do 15.000 din več za živinčice pri enaki teži! In vendar ni treba zato nič drugega, kot uvesti rodovnik za vso plemensko živino in kontrolirati njeno proizvodno zmogljivost.

Prav kar se tiče dviga živinoreje, so splošne kmetijske zadruge premalo ali pravzaprav ničesar naredile. Sem in tja obstajajo sicer živinorejski odseki, po nekod so tudi že poskušali z rodovnikom, drugod se je spet »postavila« druga s tem, da je kupila enega bika kje v Dobrepolju ali Velikih Laščah in pri tem se je tudi končalo vse prizadevanje živinorejskega odseka in upravnega odbora KZ. Vem, da bo marsikdo ugovarjal, češ kako smo mogli misliti na dvig živinoreje, ko pa je bila tako huda obvezna oddaja. Velja, da se je stanje živine po številu in kvaliteti med vojno in v letih po vojni poslabšalo, deloma iz nujnih razmer, deloma pa tudi po krivdi i proizvajalcev i odkupovalcev, prav to pa nam narekuje, da se sedaj, ko je vse to za nami, še bolj oprimo izboljšanja živinoreje. Gornje številke v ceni najbolj prepričljivo govore, da je pri vzreji rodovniške plemenske živine zainteresiran prav vsak živinorejec, ker se to neposredno tiče njegovega dohodka.

Ali ni zanimivo, da se za nakup naše sivojave pasme, ki je predvsem na Dolenjskem, zanima tudi Grčija? Če bi imeli plemensko živino vsaj s štiriletno kontrolo moznosti, bi lahko prodali v Grčijo 2000 glav plemenske živine po 180.000 din komad! Danes še marsikateri kmet pri nas niti ne ve, kaj je rodovnik, ker mu tega nihče ni pojasnil niti prikazal prednosti take živinoreje. Jasno je, da ne more vsak kmet posebej imeti mlečnega kontrolorja in rodovničarja, cela vas ali več vasi skupaj pa imajo lahko za to določeno strokovno osebo. Kako bi se to izplačalo, spet naj-

bolj zgovorno dokazuje razlika v ceni rodovniške in nerodovniške živine.

Na splošno se že opaža skrb za lepo živino pri rejcih in več zanimanja za vzrejo plemenske živine. Toda to so bolj osamljeni primeri naprednejših kmetovalcev, ki so že spoznali velike koristi, ki jih imajo od lepe živine. Taki izkušeni kmetovalci bi s svojo gospodarsko razgledanostjo in zdravim smislom za dvig živinoreje lahko veliko pomagali pri okrepitevi živinorejskih odsekov splošnih kmetijskih zadrug, če bi jih upravni odbori povabili k sodelovanju in upoštevali njihove predloge. Živinoreja je na Dolenjskem najbolj plodno polje za združeno gospodarstvo. Ne v brezglavem letanju za dobičkom v trgovini, ki velikokrat bolj koristi posameznikom kot skupnosti, in pretiranem izkoriščanju gozdov, kar vse počenjajo v večini vse naše kmetijske zadruge, pač pa v smiselnem načrtnem prizadevanju za boljši in donosnejši način gospodarjenja v najbolj kraju primernih panogah gospodarstva, kaj bi bilo usmerjeno kmečko združništvo. To pa je na Dolenjskem prav živinoreja, za katero so dani vsi pogoji.

Gasilstvo in kadri

Kot vse organizacije posvečajo tudi gasilci največjo skrb za mladi naraščaj, ki bo nekod stopil na mesto starih odsluženih gasilcev in njih delo nadaljeval, oziroma izpopolnjeval. Posebno danes je to važno. In prav posebno se v mestu. Če pomislimo na strnjene bloke hiš, ki bi jih po neprevidnosti mogoč zjeti ognjeni val, nas postane strah, ki se prav v Novem mestu, ki je trikrat v zgodovini pogorel do tal, dvakrat pa mu je ogenj prizadejal zelo težke rane, še stopnjuje.

Če se le bežno ozremo v zgodovino Novega mesta, bomo videli, da je bilo od vseh njegovih početkov pa do največje dobe kaj slabo poskrbljeno za varnost meščanov in njih premoženje. O gasilstvu dolga leta ne zasledimo ničesar in še potem, ko je bila uvedena v najvišjega mesta gasilska služba, se v mestu ni obrnilo kdovekaj na bolje. Novejši čas je šele prinesel spremembo tudi s te strani. In tako je pred dobrimi 75 leti tudi Novo mesto dobilo svoje gasilno društvo. Če le za hipec odgrnemo zavese zgodovine tega društva, bomo videli, da je bil namen sicer zelo lep, da pa je bilo vendarle vse preveč parad in političnih bojev, ki so društvo razkrajali. Zato je gasilstvo počasi pričelo izgubljati na ugledu, ki si ga ni moglo v dovoljni meri pridobiti niti v predprilski Jugoslaviji, čeprav so bili gasilski zakoni na videz zelo dobri. Danes je v tem pogledu precej drugače, saj se more tudi gasilstvo razvijati nemoteno, nihče mu tega razvoja ne krati, marveč oblast ga zelo zelo podpira in nudi vsi pomoč. In ker so prenehali vsi politični boji za nadvlado, ima to najbolj vpliv tudi na društveno življenje, kar se zlasti očituje v gasilnem društvu.

Danes predstavlja gasilstvo drugo ljudsko armado, ki prav tako kot vojsko, stoji na straži, je torej vedno v bojnem stanju, vedno pripravljeno za spopad z najhujšim sovražnikom človeštva, z ognjem. Ta armada pa nujno potrebuje kadrov, ki se morajo rekrutirati iz mladine obeh spolov.

Poleg gasilstva imamo tudi protiletalsko zaščito (PLZ), v katero so vključeni vsi državljani obeh spolov. Gasilstvo in PLZ sta danes takorekoč eno. Prva se nujno veže za drugo, pa naj si bo to v miru ali vojni. PLZ namreč ni samo in izključno organizacija, ki bi nastopila le v slučaju vojne — čeravno je to njen prvi in najosnovnejši namen — marveč je organizacija, ki bo prav tako kot gasilska, kompletno stopila v

akcijo v slučaju kake večje elementarne katastrofe, epidemije in podobno. Torej so cilji PLZ enaki ciljem, ki jih zasleduje gasilska organizacija. Zadnja vojna, v kateri se ljudje v zaledju mnogokrat niso znašli, je nujno vplivala na ustanovitev nekake zaščite pred letalskimi napadi in pred posledicami teh napadov. V sklop posameznih edinic PLZ je bila nujno vključena tudi gasilska edinica, neglede na to, da imamo v državi že gasilska društva. In kakor se vezbajo ostale edince PLZ, tako se mora vezbati tudi gasilska. Tudi v Novem mestu je bila pri organizaciji PLZ ustanovljena ženska protipožarna ekipa. Odsek za notranje zadeve je za vaditelja te ekipe postavil starega, v mnogih ognjih preizkušena gasilca Staneta Gregorčiča. Pri pouku je bilo treba začeti od kraja, upoštevati je bilo treba ne samo razmere v mirnem času, marveč toliko bolj iste razmere v primeru vojne. Dne 1. maja letos se je tečaj pričel, obiskovalo ga je redno 19 žensk. Po osnovnih teoretičnih predavanjih je tov. Gregorčič pričel vaditi v orodjarni in na njenem dvorišču gasilsko žensko ekipo v metanju, razvijanju, sklanjanju, zvižanju cevi, rokovanju z ročnikom, trojakom, motoriko, lestvami in drugim gasilnim orodjem. Kasneje je šla celotna ekipa vadit na teren. Sprva boječe na Loki, pozneje vedno pogumneje na državnih in zadrudnih posestvih in ekonomijah, kjer so se dekleta vadile v določanju ognjenega žarišča, iskanju najprimernejših mest za motoriko, preprečevanju širjenja požara, reševanja in podobno. Na terenu je imela ekipa 12 suhih in mokrih vaj, pri katerih so zlasti nekatera dekleta pokazala presenetljive uspehe (Berta Barbič, Mira Cavlovič, Bele Slavka, Zevnik Milka). Tečaj je bil zaključen prav na Dan ustaje, 22. julija. Referent za PLZ pri notranjem odseku OLO tov. Franjo Slavinešek je tedaj definitivno zaključil tečaj, ter s primernim nagovorom in in pohvalo razdelil tečajnicam spridevale. Stiri absolventke so tečaj izdelale z odličnim, 6 s prav dobrim in 9 z dobrim uspehom. Odličnjakinje so bile nagrajene s knjižnimi nagradami.

Z nadaljnimi vajami, ki se jih bodo udeleževale pri novomeškem gasilskem društvu, kamor bo pristopila večina tečajnic, si bodo pridobile znanje utrdile, tako da bodo mogle krepko prijeti kjerkoli bo potreba. Gasilnemu društvu v Novem mestu pa bo ženska ekipa zelo dobrodošla, posebno še, ker je nekaj absolutno tečaja že tudi med tečajem preftalo ognjeni krst, saj je siren v zadnjem času kaj pogostokrat klicala na pomoč. Dekleta so vsa navdušena za nadaljnje gasilsko delo. Treba jim je dati še nadaljnjih naukov in praktičnega udeleževanja, pa bodo postale kmalu res dobre, neustrašne in junaške gasilke, ki bodo zmogne najtežjih gasilskih in reševalnih podvigov.

Na vsak način pa mora novomeško društvo dobiti tudi večje število moške mladine. Zato vabimo vse mladince, da se vključijo v naše društvo.

Danes, ko si gradimo novo življenje za svoj svobodni dom in rod, stoji tudi gasilec na braniku kot vnet čuvár ljudske imovine, vedno pripravljen planiti v boj z ognjenim elementom:

Pa kadar zatuli sirena in ogenj pokaže moč, združi volja nas ena: Gori, tovariši — na pomoč!

Zrebanje Državne loterije FLRJ zopet v Sloveniji

V avgustu bomo zopet imeli zrebanje srečk Državne loterije FLRJ v Sloveniji, in sicer: 18. avgusta v Kranju, 23. avgusta pa na Jesenicah.

Tudi tokrat bo izplačanih 53.600.000 din srednim dobitnikom, ki so bili vztrajni, čeprav mogoče doslej niso imeli sreče pri izbiri srečk.

Ni le slučajen pojav, če se o državni loteriji povsod mnogo govori: na cestah, v vlakih, v javnih lokalih itd. Posebno v dnevnih predzrebanjih je mnogo pričakovanja in ugibanja. Kako tudi ne! V zadnjih mesecih je bilo v Sloveniji kar precej premij: Maribor, Ljubljana, zopet Maribor, Majšperk pri Ptujju itd. To da človeku misliti: zakaj se ne bi loterijski bobni enkrat ustavili tudi na moji številki? S srečko torej, ki stane 100 din (polovična 50 din), imaš upanje, da dobiš pol milijona. Kdo si ne bi kaj takega želel!

Vsak igralec pa mora poznati tudi načrt zrebanja. Pri prvem zrebanju sta izzrebani 2 premiji: 400.000 in 200.000 din, 5 dobitkov po 100.000, 7 dobitkov po 50.000, 32 dobitkov po 20.000, 80 dobitkov po 10.000 din in več sto dobitkov po 5000, 3000, 2000 in 1000 din. Pri drugem zrebanju pa sta izzrebani tudi 2 premiji: 500.000 in 250.000 din, 5 dobitkov po 100.000, 10 dobitkov po 50.000 ter mnogo dobitkov po 20.000, 10.000, 5000, 3000, 2000, 1000, 500, 400, 300 in 100 din. Skupna vrednost vseh dobitkov znaša torej 53.600.000 din, izzrebana pa je vsaka četrta srečka.

Vedeti moramo, da srečke, ki so bile izzrebane pri prvem zrebanju, igrajo tudi v drugem zrebanju in da je določenih tudi 8 tolažilnih dobitkov po 10.000 din. To lažilne dobitke dobijo namreč vse srečke, katerih zadnja številka je za eno večja ali manjša od številke, ki so zadele premijo. Če zadele premijo n. pr. številka 235.194, dobi tolažilni dobiček številka 235.193 in 235.195. Pomislite, kako se vsakdo jezi, če mu manjka do premije samo ena številka. S tolažilnim dobitkom je pa vsaj malo potolažen.

In še nekaj. Vsi, ki se bodo udeležili zrebanja, bodo lahko sami zrebali vse dobitke od 100.000 din in več.

Oglas
v »Dolenjskem listu«
— zanesljiv uspeh!

ZA ŽEJO JE NAJBOLJŠA
MINERALNA VODA!

Radenska
za okus in zdravje

Rogaška
za zdravje in okus

naši najboljši mineralni vodi!

Ob razvalinah Žužemberka

KRINKA NEKRONANEGA CESARJA SUHE KRAJINE JE PADLA

nika »raje darovali te zneske domači živinorejski zadruzi...«

Hranilnica v Semiču je l. 1923 podprla Orle s 3 tisočaki, za zvonove pa je dala 25.000 din. Na Raki so morali zadrudniki utrpeti l. 1926 62.000 din za zvonove in še posebej 15 tisočakov za zvon na Raki. Za slikanje cerkve je zadruga izplačala 14.000 din leta 1927, čeprav je bilo na seji odobrenih le 10.000 din. V St. Petru pri Novem mestu je župnik osrečil farane s — prispevki zadrudnikov. Za zvon, prekritež zvonika, prispevke župni cerkvi in za predelavo kora je izcužal hranilnici nad 58.000 dinarjev! Ze leta 1924 pa je hranilnica v St. Petru podarila katoliškemu domu in farni cerkvi 8000 din, leta 1925 in 1927 pa župni cerkvi 20.400 din.

Ob vsem tem strahotnem goljufanju preprostega kmečkega človeka, ki pa ob gornjih primerih še daleč ni zaključeno in bi take in podobne primere lahko naštevali in še, se dviga zločin dekana Gnidovca, ki je v žužemberški hranilnici in posojilnici povzročil za 1.289.837 dinarjev izgube, kakor gora nad griči. Dekan Gnidovec v svojem obrtu ni bil šušmar ali malenkosten človek — s polno roko je grabil in zajemal, s polno roko vlagal zadrudni in občinski denar v farovž in cerkvene objekte. Zaradi nenasitnega pohlepa se je zameril celo lastnemu bra-

tu, škofu Gnidovcu v Skoplju, da ga le-ta ni hotel obiskati. Ne moremo si misliti, da bi občani Žužemberka in razgledani ljudje v Suhi krajini ne bi bili vedeli za Gnidoveve goljufije, mahinacije in lumparije; pač, marsikdo je poznal pravi obraz gospoda dekana — toda v razmerah stare Jugoslavije, v kateri je vatikanska cerkev bila več kakor državna oblast, tega obraza ni bilo mogoče ljudstvu javno odkriti.

Bil je potreben novi čas, morala je priti zmaga ljudstva nad kapitalisti in klerikalnimi pivjalkami, da je padla krinka z obraza nekronanega cesarja Suhe krajine.

Ceprav sta slovenska izdajalca dr. Miha Krek in dr. Alojzij Kuhar iz Londona že koncem leta 1941 po londonskem radiu vroče pozivala svoje prijatelje, da naj z vsemi sredstvi zatro partizanstvo v Sloveniji, čeprav si je prav to ves čas iskreno želela vsa reakcionarna slovenska buržoazija in je general Mihailovič nešteto krat pozival svoje četnike, naj uničijo partizansko vojsko, komuniste pa naj pokoljejo in pobijejo, kjerkoli jih dobe, so se partizanske čete, brigade in odredi v Sloveniji in v vseh predelih Jugoslavije neprestano množili in naraščali v svojem številu, oborožitvi, kadrih in čedalje

obširnejšem delovanju proti okupatorjem in njihovim privrzcem.

Slovensko ljudstvo, ki je z gnusom opazovalo sramotno klečeplazenje domače buržoazije pred fašističnimi nasilniki, je »na osvoboditelno in okupiranem ozemlju zaničevalo in sovražilo belogardistične organizatorje. Partizanskim četam in varnostnoobveščevalni službi Osvobodilne fronte jih je rade volje pomagalo odkrivati, zavedajoč se, da se s tem samo varuje pred nepotrebnimi žrtvami in nesrečami, ki so jih beli ovaduhni marsikje že prinašali. S tako pomočjo je partizanski oblasti z lahkoto uspelo, da je skoraj po vsej Nojranjski, Dolenjski in Beli krajini popolnoma razbila belogardistične organizacije...« (Saje, Belogardizem, str. 299). Čeprav so belogardistični voditelji uživali darežljivo pomoč reakcionarnih emigrantov v Londonu in buržoazije doma, imeli dragoceno oporo v mnogih slovenskih župniščih in pri laških okupatorjih, so prve oborožene belogardistične skupine zažvele le z največjo težavo in »muko«. (Belogardizem, str. 310).

Ze prve oborožene bele skupine pa so doživele popoln neuspeh. Posameznim skupinam četnikov so se priključevali goreči apostoli Katoliške akcije in člani Slovenske legije, vendar pa so jih ti belogardistično-mihallovčevski

zarotniki že od prvega dneva svojega združevanja krepko dobivali po betah od partizanskih čet. Posebno obsežen načrt so sestavili voditelji slovenskih četnikov in belogardistov za Suho krajino. V Sajemotu »Belogardizem« bemo o tem na strani 322 in nad. tole:

»Nekako od 15. do 20. maja sta dva člana Slovenske legije inspircirala Suho krajino. Obiskala sta Zagradec, Ambrus, Hinje, Smihel pri Žužemberku, Ajdovec in Dobrič. V vsakem kraju sta po župniščih z duhovščino in klerikalnimi veljaki razpravljala o pripravljajočem se udaru na partizane. V Hinjah sta obiskala kaplana Henrika Novaka, ki je z veliko požrtvovalnostjo in potrpežljivostjo zbiral in šolal apostole Katoliške akcije. Tudi v Ambrusu sta se sestala z nekaterimi člani Slovenske legije. Med sestankom pa je tja prišla skupina partizanov in udeležence razkropila. Partizani so namreč zasledili odhod belogardističnih organizatorjev iz Ljubljane in kasneje nekatero bele zaupnike po Suhi krajini poklicali na zagovor.

Sad teh obiskov bi moral po belogardističnem načrtu dozoreti na binokostni ponedeljek 25. maja 1942. Dan prej sta bivši mornariški kapetan Janko Debeljak, namestnik majorja Karla Novaka za vso Dolenjsko, in njegov pomočnik kaplan Nande Babnik poslala nekemu svojemu zaupniku, najbrž trgovcu Jenku v Straži, troje pisem. Prvo pismo se glasi:

»Obracam se na Vas kot zaupnika v strogo poverljivi stvari in vas prosim, da uredite naslednje:

IZ NAŠIH KRAJEV

Novo mesto

Ljubljanska cesta naglo spreminja lice. Vrata pri gostilni Obraz so že odprta. Kos čiste so znižali in tlakovali, drugi kos pa bo prav tako urejen v kratkem. Z odstranitvijo dela starega sodišča se je vreneno mesto odprlo tudi na tem koncu, z zravnjanjem vršnice na vratih pa se je zmanjšal klanc in je cesta sedaj mnogo bolj pregledna. V teku je odstranjevanje poškodovane Kobelova hiše nasproti okrajne lekarni, ki poleg tega, da je močno poškodovana, še ovira promet, oziloma stiska cesto za dober meter. Nova stavba na tem prostoru bo pomaknjena v vrsto z drugimi hišami. Ko bo urejen še prostor, kjer je stal del odstranjene stavbe starega sodišča, kar je že tudi v delu, bo ta glavna novomeška ulica tudi najlepša.

Pred nedavnim je bila na Ljubljanski cesti odprta prodajalna kruha. Lokal je res lepo okusno in higienično urejen in je s to prodajalno prebivalcem gornjega dela Ljubljane zelo ustrežna. Potrošniki pa so opazili, da ta prodajalna ni tako oskrbovana na Glavnem trgu je odprta cel dan in ima poleg kruha še razna druga jedila, pijačo, bombone in fine pecivo, dočim prodajalna na Ljubljanski cesti tega nima, razen nekaj vrst piškotov. Oba prodajalni sta pod isto upravo, zato prebivalci, ki kupujejo na Ljubljanski cesti, izgubajo kakaj je ta prodajalna slabše oskrbovana.

Velika Loka

Občinski ljudski odbor ne pride do svoje pravega rednega dela, ker se trije člani iz bivšega KLO Sentiavrenca ne udeležujejo sej. Nekaj je bolnih, nekaj upravičeno odsotnih, ti trije pa prav gotovo nalože nočijo priti na sejo, tako ni mogoče spre-

Spet velik požar, tokrat v Čadražih

V četrtek 31. julija, okrog 16. ure, je pričelo goret v Čadražih pri Beli cerkvi. Ogenj se je pojavil na sklednjem Antona Bobiča, kjer se je vnela slama. Od tu se je razširil na ostala poslopja ter na kozolec in poslopja Janeza Franciča. Skupno je pogorelo šest poslopij.

Škoda še ni točno ugotovljena, cenijo pa, da je pri Bobiču približno 500.000 dinarjev, a zavarovan je samo za 70.000 din. Francič je zavarovan za 77.000 din, škoda pa ima približno za 70.000 din.

Pri Bobiču je poleg stanovanjske hiše in gospodarskih poslopij zgorelo tudi 10.000 kg sena in slame, 15 mernikov pšenice, 10 mernikov ječmena, in prašič in junec.

Se večjo škodo pa je utrpel Francič, ki mu je poleg vseh poslopij zgorelo tudi vse poljsko orodje. Tudi slamoreznica, mlatilnica, čistilnik za žito, 7 prašičev in eno tele je postalo plen ognja.

Domnevajo, da je požar nastal zaradi nepazljivosti, ker so se otroci igrali z vžigalicami. Domačini sami so pri reševanju prav slabo pomagali in se je ogenj zelo hitro širil. Vendar pa so ga silile čete, ki so prišle na pomoč iz enajstih krajev, požar toliko lokalizirale, da se ni razširil po vsej vasi.

M. V.

Važno opozorilo!

Poškodovanje cestnih znakov in kazipotov bo Sekcija za vzdrževanje cest v Novem mestu smatrala kot sabotažno dejanje ter zahtevala proti uničevalcem vseh cestnih naprav najstrožje kazni.

Sef sekcije: Uhl Florjan, v. gr. teh.

Po nalogu vrhovnega komandanta jugoslovanske vojske in mornarice g. Draže Mihailovića odrejam:

Neki vojni obveznik, ki je zmožen prenesti priložena pisma, tega določite Vi, da odnese nemudoma obe pismi v Žužemberk g. Jenkotu (Janezu, kaplanu — op. S. F.) v nadaljnje ravnanje. V slučaju, da ni nikogar drugega, izročite ga zapreženi kurirki ženi g. Pu. bra (Janeza Purebra iz Soteske — op. S. F.).

Drugo pismo ni ohranjeno. Vendar je brez dvoma vseobalno povelje za splošno belogardistično mobilizacijo v Suhi krajini. Ohranjeno pa je tretje pismo:

»G. Slancu, komandantu tabora 2.

Po nalogu vrhovnega komandanta jugoslovanske vojske in mornarice g. Draže Mihailovića odrejam:

1. da izvršite, kar je razvidno iz duplikata g. Jenkotu iz Žužemberka (neohranjeno pismo — op. S. F.).

2. G. Koritnik (poročnik Milan Kranjc — op. S. F.) naj se takoj javi v Novem mestu!»

Žužemberški kaplan Janez Jenko je dobil obe pismi z mobilizacijskimi pozivi, ki jih je takoj razposlal svojim zaupnikom. Ti pozivi so se gasili:

»Komanda jugoslovanskih četnikov v Sloveniji

Poziv! vasi št. občina

jemat sklepov s potrebno veščino. Na glede na to pa je občinski ljudski odbor na svoji seji za razpravljala o ustanovitvi občinskega podjetja Mlekarna in Mesarija v Sentiavrenca. Mlekarna namreč za delj časa stoji, ker so nekoliko pokvarjeni stroji, vendar bi se dali z malimi stroški popraviti. Mlekarna je za to okolico prav potrebna, enako pa tudi mesarija, ker ni v bližini nobena. K temu dvema podjetjima bi pozneje priključili še pitarijo. Peskolom in izdelovalnica cementne stranske opeke na Catezu, ki je pod upravo občinskega ljudskega odbora, prav dobro posluje, posebno odkar ima nadzor nad obema aglini tovarni Matija Miklič iz Cateza, ki je tudi predsednik Sveta za prosveto in socialno skrbstvo.

Dalje je občinski ljudski odbor že razpravljala o dokončni ureditvi združenih domov v Sentiavrenca in Veliki Loki. Oba stavbi hosta korisno služila za potrebna pisarne in lokale, pa tudi nekaj lepih stanovanj bo v njih. Odborniki so tudi sprožili vprašanje graditve šole na Veliki Loki iz lastnih sredstev. O tem se bodo še pogovorili s svojimi volivci, prav tako bo o tem razpravljali tudi Svet za prosveto in socialno skrbstvo na prvi bodoči seji. Svet za gospodarstvo čaka njuna naloga, čimprej ustanoviti živinorejski odsek. Že pred vojno je bila tu zelo močna živinorejska zadrga. Za razvoj živinorejske so tu dobri pogoji, zato je organizacija dobrega živinorejskega odseka njuno potrebna. Občinski ljudski odbor, ki se zelo zanima za gospodarski dvig kraja, je sklenil tudi upoštevati nasvete in predloge vseh naprednih gospodarjev ter tudi računati na njihovo pomoč in sodelovanje pri reševanju krajevskih gospodarskih nalog.

Kočevo

Za okraj Kočevo je bila ustanovljena Goslinska zbornica. Od 74 goslinskih obratov se jih je do sedaj vnelo 59. Pomanjbnosti sta prisotnim delegatom razločevala tov. Vidosevič in Jamnik. Goslinstvo bo treba v kraju dvigniti na dostojno višino, kakor to pač zahteva splošni razvoj živinorejske ravnji in turizma. Prvenstveno velja to za manjše obrate. Za predsednika zbornice je bil izvoljen tov. Vidosevič Ivo. Poleg odbora so bile ustanovljene še komisije za turizem, kadre, množično prehrano itd. Dela bo ogromno predvsem v pospeševanju turizma, ker je bil do sedaj v našem okraju v velikem zastoj. Prva turistična kočna na Kostalu pri Kolpi je bila zgrajena šele letos. Turisti jo prav pridno obiskujejo.

Prvotno so nameravali ustanoviti skupno zbornico za gostinstvo in trgovino. Po daljšem razmisletju je bilo sklenjeno, da bodo zbornice ločene. Ustanovil se je že iniciativni odbor za Trgovsko zbornico. V Trgovsko zbornico se bodo udeležila tudi vasa lokalna podjetja.

Mladi padelci bi morali opravljati minuli teden praktične izpite v skokih. Celo zimo so marljivo obiskovali vse tvarino, kar je padelci potrebno. Uspesno je tečaj v Ribnici in Kočevju končalo 35 mladincev, med njimi tudi 6 mladink. Prišel je tako težko pričakovani dan prvega skoka. Za zaključek izpita je bil v Ribnici napovedan tudi velik padalski miting. Nemalo so bili tožnjani razočarani, ker ni bilo ne prvi ne drugi, dan motornega letala kljub temu, da je to obljubil Glavni odbor ljudske tehnike in Ljubljani s čigar vodstvom in pristankom se je sploh izpit in miting organiziral. Ker prvotno določeno letalo zaradi vrvijske sile ni moglo priti, so določili drugo, ali tudi to ni prišlo. Mitinga ni bilo. Ogromna močica ljudi se je z nezadovoljstvom razšla in to še posebno, ker je bilo že drugič, da so zaman čakali na letalo, brez katerega se seveda padalski miting ne more vsiti. Ako je Glavni odbor ljudske tehnike in Ljubljani vedel, da prvo letalo ne bo moglo priti, bi bil moral na vsak način dobiti drugo letalo ali pa pravočasno sporočiti, da bi se miting in izpiti odpovedali. Za vse to Okrajni odbor ljudske tehnike ne zadene nobena krivda. Bilo je veliko dela in truda pa tudi materialnih stroškov, toda zaman. — A —

Straža

Občinski komite LMS Straža je s svojimi aktivisti priredil uspelo akademijo v počastitev Dneva vstaje. V polni dvorani je lov. Lado Grad, član občinskega komiteja KPS Straža v obširnem in doživljenju govoru podal pomembnost in veličino ljudske vstaje, ki je zahtevala skrajnih junakov, naporov in žrtvovanja za osvoboditev in notranjo ureditev naše države. Ljudstvo je z zanimanjem sledilo njegovemu govoru in podživilo časa minule vojne.

Igro »Klic zemlje« so mladinci prav dobro podali, čepar so nekateri šele priložnost nastopili. Sledilo se deklaracije, recitacije, pevške točke in fizikalni nastop pionirk in mladink, ki so s svojimi, izvajanjem presepetele občinstvo.

Na predvečer Dneva vstaje so na okoliških gričih zagoreli kresovi. Naslednji dan pa so bile na Krki plavalne tekme. Najprej so zaplavali naši pionirji in pionirke. Borba je bila ostra, ker so bili vsi plavalci precej izenačeni. Sledilo je tekmovalje mladincev. Ljudstvo je z zanimanjem sledilo mladim tekmovalcem, ki so vložili vse svoje sile, da bi jim prej dosegli cilj.

Mladina Straže je z zadnjem časom pokazala res veliko postrvovalnost in predanost za esestransko kulturno udeleževanje. Sklenili so, da bodo odsej vsako leto plavalne tekme na zeleni Krki in upajo, da uspeh ne bo izostal. Sedaj se v Straži pripravljajo na ustanovitev telovadnega društva »Pirtizanec«, ki ga že dolgo pogrešamo. Naši mladinci moramo dati vse priznanje za doslej dosežene uspehe in upamo, da se bo v Straži in v vasi kmalu razvilo novo kulturno življenje. I. P.

PLANINSKI TABOR PRI GOSPODIČNI NA GORJANCIH

priradi planinsko društvo v Novem mestu 10. avgusta — Na predvečer 9. avgusta pogovor pri kresovih. — Avtobusna zveza do vasi Gaberje ob 6. uri zjutraj. — Cena tja in nazaj 90 din. Izkoristite prihiko in ogledje si gorske lepote Dolenjske!

Gibanje prebivalstva

Okraj Novo mesto

V juniju se je rodilo v novomeškem okraju 124 otrok, od teh 64 deklet in 60 dečlik. Umrlo je 52 oseb, od teh 26 moških in 26 žensk. Porok je bilo 44.

Poročili so se: Kovač Kolman Janez iz Begunj in hči kmeta Bobnar Anica iz Dobrnja. Logar Bukovec Slavko in namestnica Sekula Pavla, oboje iz Uršnih sel. Kmečki delavec Gluhokar Alojzij in posestnica Kotnik Josefa, oboje iz Mirne peči. Sin kmeta Kramar Anton in hči kmeta Kos Alojzija, oboje iz Mirne peči. Tatarski mojster Metelko Anton in kmečka delavka Nahtlga Josefa, oboje iz Trebelnega. Kmečki sin Jereb Jože iz Tržišča in kmečka hči Kocjan Justina iz Mokronoga.

Sofer Paternoster Ivan iz Novega mesta in trg. pomočnica Petan Marija iz Dol. Toplice. Oficer JLA Božnovski Vladimir iz Novega mesta in delavka Držman Justina iz Smihela pri N. m. Namestnice Poltrvina Franc iz Novega mesta in hči kmeta Hočvar Antonija iz Skočjana. Sofer Kraševac Franc in kmečka delavka Berdava Zora, oboje iz Straže. Delavec Kloubger Alojz iz Gotne vasi in delavka Gnidovec Marija iz Žužemberka. Zeleničar Prosen Janez iz Trebnja in hči kmeta Kumer Zalka iz Dalnega vrha. Delavec Kirn Todor iz Novega mesta in siviljka Speli Gabriela iz Straže. Delavec Erpe Anton in delavka Držgane Vida, oboje iz Straže. Ključavničarski mojster Sali Radivoj in uslužbenka Celofga Kristina, oboje iz Maribora. Radiotelegrafist Bolih Franc in siviljka pomočnica Jerman Angela, oboje iz Ljubljane. Delavec Srebrnjak Martin in namestnica Sterben Ana, oboje iz Brusnice. Delavec Stare Alojz iz Jesenice in namestnica Goršin Franciska iz Novega mesta. Kmečki delavec Kavčič Alojz in gosp. pomočnica Kukman Marija, oboje iz Novega mesta. Zelemičar Vintar Alojz in kmečka delavka Cve Francka, oboje iz Prečne. Natakar Milavc Franc in natakarka Blatnik Angela, oboje iz Novega mesta. Sin kmeta Dezman Jože iz Zg. Dupelj in kmečka hči Zupančič Vida iz Mokronoga. Kmečki delavec Logar Maksimiljan iz Dol pri Ljutju in hči kmeta Škol Ana iz Rakovnika. Čevljarški pomočnik Bec Martin iz Krmelja in kmečka delavka Pavlin iz Sentjerneja. Kurjač Mravlje Franc iz Ljubljane in siviljka Čučnik Terezija iz Sentjerneja. Mesar Mustar Jože iz Leskova in gostilničarka Dirjak Marija iz Skočjana. Kmet Kresal Martin in kmečka delavka Encimer Kristina, oboje iz Sentjerneja. Kmečki delavec Janežič Jože in kmečka delavka Fabjan Daniela, oboje iz Skočjana. Kmečki delavec Barborič Anton in hči kmeta Oberš Terezija, oboje iz Skočjana. Kmet Jerman Anton in hči kmeta Smrekar Josefa, oboje iz Skočjana. Kmečki delavec Blatnik Jože in hči kmeta Rok Marija, oboje iz Skočjana. Kovački pomočnik Zupan Peter iz Smarjete in hči kmeta Alešnik Antonija iz Skočjana. Sin kmeta Zupančič Alojzij iz Trške gore in hči kmeta Demšar Joža iz Smarjete. Kmet Brulc Anton iz Gotne vasi in hči kme-

Važno!

V avgustu bo žrebanje Državne loterije Slovenije in sicer: 18. v Kranju in 23. na Jesenicah — Izžrebanih bo dobitkov v vrednosti 53.600.000 dinarjev! — Kupite srečke in udeležite se žrebanja!

Medveščkove mame ni več

Vaš kot 80? Ljudi je 9. avgusta spremilo k večnemu počitku daleč okoli znano in priljubljeno Medveščkovo mamo — Pepco Medveček iz Zabrje vasi. V 72. letu starosti nas je za vedno zapustila zavedna slovenska žena in mati, ena tistih slovenskih mater, ki ni nikdar klonila pred nasiljem in je vzgojila krepko družino zavednih borcev za pravice delovnega človeka. Osem otrok je rodila, sedem sinov in eno hčerko, vsem je znala vcepiti ljubezen do svojega naroda. Moč Ludvik je potem, ko doma v takratnih razmerah ni mogel prekrbeti kruha številni družini, odšel v daljno Ameriko, mati pa je z osmero otrok morala iz domače hiše po letih krov, ker jim je bila domacija prodana. Ose je kmalu poklical za seboj še štiri sinove, kateri so si a svojo marljivostjo v tujni priborili kruha, pri tem pa nikdar niso pozabili svojega porekla in domačega kraja. Eden sinov je padel kot ameriški jelec v borbi proti fašizmu, sin Milan pa je glavni urednik naprednega slovenskega časopisa v Ameriki Prosveta. Dva sinova imata v naši armadi visoka položaja, edina hčerka Anica, znan aktivista na je poročena prav tako znanim aktivistom Lojzutom Hlebedom, rezervnim kapitanom in članom okrajnega odbora ZB. Ludvik Medveček, mož pokojne se je vrnil leta 1945 za stalno iz Amerike in je danes podpredsednik Slovenske izseliške matice. Medveščkova hiša je bila že dolgo pred drugo svetovno vojno zbirališče napredno mislečih ljudi, med vojno pa pravo zatočišče številnih aktivistov in točka za parti-

zanske zveze. Medveščkova mama je znala vsakemu vlti poguma in še danes se posamezni aktivisti spominjajo njenih vzpodbudnih besedi: »Vstrajajte je treba do konca! Seveda je bila zaradi takega dela za narodnoosvobodilni pokret v stalni nevarnosti. Nič manj kot šestnajstkrat so fašisti in domaći belogardisti preiskali njeno hišo in marsikaj orenkeca je morala okusiti takrat. Poleg številne družine, prijateljev in znancev so se pogreba udeležili tudi člani okrajnega komiteja, okrajnega ljudskega odbora, predstavniki in člani množičnih organizacij, člani mladinske delovne brigade »Vida Tomšič«, zastopnik ameriških Slovencev Etlbin Kristjan z ženo in predsednik Slovenske izseliške matice pisatelj Tone Seljak. — R

Kronika nesreč

Regrova vas. Prste leva roke si je obžigala pri delu v tovarni igrač delavka Francka Čedelj.

Vrhnep. Pri padcu a koleca si je poškodovala levo koleno hči delovnice Marija Gašperac.

Jablan. Med kočnjo je vrezala a koso v nogo mati svojega 7-letnega Franca Bartolija Gotna vas. Na oesti je od neznanega stolica izkupil vhodljaj z nožem v desno stran hrbta podoficer Drago Radlojevič.

Tušev Dol. Koča je pčila v prst desne roke mehanika Josipa Banovca.

Vel. Lipje. Glavo in desno roko si je poškodoval pri padcu a senenega voza Janez Turk.

Novo mesto. Pri delu se je vrezal na oblični mizarski vajence Alojz Stravbarger.

Klošter (Bela krajina). Po nepravilnosti je prišel v roko 10-letnega M. P. samokres. Ta se mu je v roki sprožil a krogla je zadelo v glavo Marjana Pavliha.

Mežliška vas. S kozoica je padla in si po bila hrbtenico Marija Strniša.

OBVESTILA

VABILO

Lovska družina Trebnje priredi 19. avgusta na Križišču v gozdiku vrtno veselico. Vabimo vse lovce in prijatelje lova na prijeto zabavo z dobrimi jedili in pijačo. Vabi Lovska družina Trebnje.

Kino

KINO NOVO MESTO PREDVAJA: Od 8. do 11. avgusta: ameriški film »Vse o Evici.« Od 12. do 14. avgusta: nemški film »De-kleta za rešetkami.« Od 15. do 18. avgusta: ameriški film v barvah »Bagdadski tatbi.«

KINO DOLENJSKE TOPLICE PREDVAJA: 9. in 10. avgusta: ameriški film »Zaklad Siera Madree.« 12. in 14. avgusta: ameriški film »Pe-stunja.«

Oglas

KMETIJSKO GOZDARSKO POSESTVO KOČEVJE prireja dne 24. avgusta 1952 sjaem delovnih konj in žrebet starih 1—13 let. Pohitite in nas obiščite. Obeta se vam ugoden nakup. Zveze z vlaklji ugodne. Vse informacije daje prireditelj. Telefon: Kočevje 27 ali 32.

HLADNO OBARO, belo smaltirano 1 m visoko, 80 cm široko in 100 litrov prostornine s kostrno pločevino obloženo, za led prodaja Josip Koba, Novo mesto.

KMETIJSKA SOLA NA GRMU PRI NOVEM MESTU sprejema učenca še do konca avgusta, ker se pouk prične šele 15. septembra.

HISO Z MALIM POSESTVOM tki postaje Predna pri Straži, namenjan za hišo z vrtom, sadovnjakom in nekaj semlja v mestu ali bližnji okolici. Ugodna prilika za upokojenca. Pevzarska Tina, Loka 2, Straža pri N. m.

KUPIM HISO Z VRTOM, po možnosti malo posestvo v okolici Novega mesta. Nalov v upravi lista.

PROJAM HISO Z VRTOM blizu gimnazije v Novem mestu. Zdravič, Ljubljana, Resljeva 22.

Jenko iz Žužemberka in kaplan Henrik Novak iz Hinj, ki sta delala po navodilih iz Ljubljane, hotela postaviti za poverjenika v Žužemberku. Ostali osumljeni so še manj priznali. Ker je bilo glavno dokazno gradivo — pismo, ki ga je kaplan Jenko dobil iz Novega mesta — uničeno, je partizansko sodišče vse osumljence zaradi pomanjkanja dokazov izpustilo, čeprav je v svojem poročilu v preiskavi ugotovilo:

»Mokorel Gabrijel prikazuje kot glavna voditelja bele garde kaplana Jenka in Lavriča Jožeta... Da je bil Mokorel v nekoliko tesnejših odnosih s kaplanom Jenkom, priča njegov opis binkoštno mobilizacije bele

garde in njegova vloga pri tem...

Potek preiskave popolnoma jasno priča, da so imeli (našteti osumljenci — op. S. F.) posla z organizacijo bele garde, četudi tega ni bilo mogoče jasno dokazati...

Belogardistična mobilizacija je propadla zavoljo preprostega razloga, ker belim zaupnikom ni uspelo skoraj nikogar pridobiti, da bi prijel za orožje zoper slovensko partizansko vojsko. Stoodstoten polom oborožene zarote pa so omogočile še druge okoliščine...

Žužemberški kaplan Janez Jenko v binkoštni mobilizaciji leta 1942 ni igral podrejene vloge. Nič manjša, čeprav

Vojni zločinec škof Rožman nosi v »spokorniški« procesiji s kanoniki, Lah in domobranec raspelo

precej bolj skrita, ni bila pri tem delu vloga dekana Gnidovca, ki je svojem kaplanu njegova početja dovoljeval, zanje dobro vedel in sam vneto izpolnjeval vse, kar je prihajalo iz ljubljanske škojije, namenjeno borbi proti slovenskemu ljudstvu in njegovi svobodi. Belogardistično seme, ki sta ga sejala dekan in njegov kaplan Jenko, sprva ni hotelo obroditi svojega klavnega sadu. Oba sta dobro vedela, da je pozivanje v »redne slovenske oddelke jugoslovonske vojske«, ki naj bi jih ustvarila belokostna mobilizacija v Suhi krajini, bila navadna potegavščina, v kateri so se posluževali poleg resnično mišljenega načrta bojev proti partizanom, še izmišljene vstaje proti italijanskim okupatorjem. Kdo izmed njih bi jo bil takrat tvegval — belogardistično-mihailovičevski strahopetci prav gotovo ne! Srečanji z Italijani so se četniške skupnice skrbno izogibale in »strogo pazile, da Italijanov ne bi z ničimer izživili. Če bi se pa srečali s partizani, bi se z njimi udarili, ker v hribih za dve vojski ni prostora... kakor je svojim bojevnikom razlagal poročnik Milan Kranjc. Gnidovec in njegov kaplan Jenko pa sta prav dobro vedela, da se partizani niso izmikali srečevanjem z Italijani, da so jih nasprotno sami iskali in krepko tolkli po laški okupatorski svojati. Bil bi pravi čudež, če bi se bila sfovatizirana suhokrajnska klerikalna duhovščina postavila v bran »svetim rimskim krščanskim vojščakom«, ki so ob svojem vdoru v Suho krajino začeli »pomagati« ljudstvu ponekod z zdravniki, drugod z veterinarji, hkrati pa povsod vzpostavljati svoje agente prav v vrstah katoliških duhovnikov.

Še o kulturno-prosvetni dejavnosti v Crnomlju

Moj članek »Kdo naj bo moralno odgovoren za dvig kulturno-prosvetnega življenja v Crnomlju«, ki je bil objavljen v eni junijskih števil Dolenjskega lista pod značko —n, je sprožil med nekaterimi člani profsorskega zbora na gimnaziji v Crnomlju precej razburjenja in tudi dopis »Crnomaljski odgovor«, ki ga je napisal tov. Andrej Petek v eni zadnjih števil lista. Tovariš profesor Koropec mi je na neki konferenci celo očital, da je moj članek zlonameren, sadističen, poln laži in neresničnosti.

Ne nameravam tu utemeljevati resničnosti svojih navedb v omenjenem članku, kajti to lahko potrdijo prav vsi prebivalci Crnomlja, ki že od leta 1948, ko je odšel iz Crnomlja tov. profesor Tomažič, niso videli na odru niti enega dramskega dela, ki bi ga režiral prosvetni delavec iz Crnomlja in ki ga ne bi izvajali dijaki. Da pa so za to delo sposobni, dokazuje dijaška igralska skupina, ki je delovala pod njihovim vodstvom. Opozoriti hočem le na nekatere stvari, o katerih sem pisal že v svojem prvem članku, kar pa so tov. Petek in ostali, ki so se ob članku razburjali, verjetno namenoma spregledali. Misel, da bi napisal članek o teh problemih, se mi je porodila ob razgovorih z bivšimi igralci iz Crnomlja in drugimi, ki so mi pripovedovali, kako so pred leti igrali, koliko ovir so skupno z režiserjem — prosvetnim delavcem premagali. Tožili so mi, kako je večina prosvetnih delavcev iz Crnomlja odmaknjena od družbenega življenja in da jih je treba za vsako malenkost vabiti in prositi, namesto da bi bili prav oni iniciatorji kulturno-prosvetne dejavnosti. Če primerjamo razgibanost kulturno-prosvetne dejavnosti v Metliki, Gradcu, Radovici, Adlešičih in drugod v Beli krajini in tudi v ostalih krajih Dolenjske, bomo videli, da je ta dejavnost in odgovornost za kulturno-prosvetno delo med ljudstvom.

V članku sem pisal o vseh prosvetnih delih v Crnomlju in ne samo o gimnaziji. Govoril sem pomenko tudi o aktivnem izvenšolskem delu sedmih prosvetnih delavcev, kar pa je (verjetno zaradi predolga članka in pomanjkanja prostora v listu) pri tisku izpustil. Pisal sem predvsem o letošnjem delu prosvetnih delavcev izven šole, torej ne z dijaško mladino pač pa o kulturno-prosvetnem delu med delavci, kmeti, nameščenci in ostalimi prebivalci Crnomlja, kar je iz članka jasno razvidno. Kjer pa sem omenil delovanje MKUD gimnazije, sem se o njem le pohvalno izrazil.

Članek tov. Petka naj bi bil odgovor na moj članek in naj bi izpodbijal moje trditve v njem. Potrdil pa je ravno nasprotno: da tovariši z gimnazije zelo ozko pojmujejo izvenšolsko delo, ker tov. Petek našteva k izvenšolskemu delu celo diplomske in strokovne izpite in po 80 do 100 din od ure honorirano poučevanje v raznih tečajih, glasbeni šoli in v šoli učencev v gospodarstvu. Ali ni tudi to dokaz pomanjkljivega izvenšolskega dela, da ni proslave brez sodelovanja gimnazijske mladine? Če bi bilo kulturno-prosvetno delo v Crnomlju razgibano, ne bi bilo treba za vsako proslavo zbirati dijakov gimnazije in glasbene šole. Ali ni morda dokaz pomanjkljivega dela tudi to, da je moral profesor pred predavanjem pometati dvorano, risati plakate in iskati ključke po mestu? Tov. Petek je ob svoji trditvi, da prosvetni delavci ne dobe priznanja za svoje delo, predvidno zamolčal pismene pohvale in denarne nagrade, ki jih Svet za prosveto in kulturo vsako leto razdeli najboljšim prosvetnim delavcem in med njimi tudi onim z gimnazije. Zelo lepo je, da so bili vsi člani profsorskega zbora pripravljene sodelovati s predavanji na Ljudski univerzi, toda slišati nismo niti enega predavanja. Ali ne bi bilo prav, da bi eden izmed obeh tovarišev, ki sta sodelovala pri organiziranju letošnjih predavanj na Ljudski univerzi, vprašal

odgovornega tovariša, kaj je s to zadevo? Prosvetni delavci naj bodo iniciatorji prosvetne dejavnosti, ne le pasivni opazovalci, ki čakajo ob strani, da jih nekdo pritegne v delo! Tovariš Petek v članku tudi nič ne omenja kakšne težave je imel kot ravnatelj, ko je ob pričetku šolskega leta, ko je manjkalo več učnih moči in ni hotel nihče prevzeti plačanega nadurnega dela na zavodu, ker jim pač okraj tega dela ni plačal, kot bi oni želeli. Ob trditvi, da je profsorski zbor svoje delo opravil stoodstotno, je tovariš Petek pozabil, da prosvetni delavec ni le učitelj, ampak tudi vzgojitelj poverjenih mu dijakov. Ali je bilo tudi to delo opravljeno stoodstotno?

Tudi komentiranje odstavka v katerem sem govoril o filmu, je pokazalo, da večina tovarišev z gimnazije vidi pred seboj samo gimnazijo in nič več, če ne, bi morali videti, da sem pisal ob tem problemu o mladini in odrasli publiki iz Crnomlja, ne pa o gimnazijski mladini. K zadnjemu odstavku članka tov. Petka pa pripominjam, da lahko take besede »prijaja« le oni, ki je na tem področju v Beli krajini storil več kot podpisani ali pa tisti »še nekdo drugi«, ki ga tov. Petek omenja, kar pa tovariši z gimnazije prav gotovo niso storili.

Ni bil moj namen podrobneje komentirati članek tov. Petka, ker to ni niti bilo potrebno, pojasniti pa sem hotel nekatere stvari, čeprav ne vse, ki jih v »Crnomaljskem odgovoru« navaja.

Kulturno-prosvetnemu delu v Crnomlju bomo morali v bodoče posvetiti vsi mnogo več pozornosti, kot doslej — bodisi Okrajni odbor ljudske prosvete (katerega član sem tudi jaz sam), mestne množične organizacije, kakor tudi vsi prosvetni delavci iz Crnomlja. Močno kulturno-umetniško društvo v okrajnem centru bi lahko veliko pomagalo podzelskim igralskim skupinam z nasveti, materialom in gostovanji, ob katerih naj bi se manj izkušene igralske skupine učile. Letos, ko bo dograjen prosvetni dom v Crnomlju, bodo dane vse možnosti, da se to delo prav lepo razvije.

Ivan Zele

Ljudska univerza v Novem mestu v letu 1951/52

Ko je jeseni pred dvema leti tedajni odbor Ljudske univerze v Novem mestu z velikim zalotom začel s tedenskim predavanjem, je bilo več takih, ki so rekli, da tedenska predavanja ne bodo uspela. Vendar je odbor s svojo vztrajnostjo uspel.

Letošnji odbor je v veliki meri hotel po sbojenih poteh, ki jih je utiril proučni odbor. Tudi v tej sezoni so bili navzlic oviram redna tedenska predavanja.

Predavanja so bila od oktobra do junija. Pokazalo se je, da je bil najboljši obisk poletni, spomladi pa je začelo zanimanje poje-mati.

Teško je reči, katera predavanja poslujšajo najbolj privlačno. Novomeščani so gleda na predavanja precej izbirčni. Hočejo imeti dobrega, znanega predavatelja, zanimivo predavanje in tudi časa mora ustrezati. Če se v tednu nabere več prireditelj, tudi najboljše predavatelji nima velikega obiska, pa čeprav pride iz Ljubljane.

Igotoviti moramo razveseljevo dejstvo, da se predavanja Ljudske univerze še tako udomačita, da je bilo med poslujšali povprečno samo 42% dijakov, čeprav so v mestu štiri višje šole (gimnazija, učiteljska, ekonomska srednja šola in trgovska šola), in 58% nedijakov. Ljudska univerza je poslala res splošno izobraževalno in vzgojna organizacija. Bilo je tudi nekaj starih obiskovalcev. Ti so se držali pravega načela, da se pri predavanju vedno nekaj naučijo in da dobio koristne pohude za delo, saj tudi zelo izobraženi ljudje še zdaleč ne more vsega znati. Nekaterim, ki zaradi manj obetajočega predavatelja ali naslova predavanja, niso prišli na predavanje, je bilo po-tej večkrat žal.

Pogosto se sliši pripomba: »Ta mi ne more nič novega povedati, ali pa: »To me ne zanima. Obe pripombi sta neumestni. To kar te ne zanima, ti utegne prej ali slej krstili. Tisti pa, ki zviška gleda na znanje drugih, naj ve, da vsak sam zase malo zna, vsi skupaj pa precej in da se tudi ticer snesti ljudje lahko še marsičesa nauče od »manj znanih«.

Čeprav je bilo nekaj predavanj slabše pripravljenih, lahko rečemo, da so bila predavanja kvalitativna. Predavatelji so bili veidel domačini, ker je bilo zaradi podražite viala težko vabiti strokovnjake iz Ljubljane. Predavatelji so bili predvsem prosvetni delavci iz Novega mesta, so bili pripravljeno in predavali tudi izven mesta. Toda prišlo je le malo vabil. Vseh predavanj iz različnih področij je bilo 26.

V tej sezoni je bila novost glasbeno predavanje s sodelovanjem kvarteta, ki je zelo dobro uspelo. Padi v naslednji sezoni bodo slišali predavanja iz vsaj področij kulture. Na sporedi bodo predavanja o politiki in res ekonomskih vprašanjih, o tehniki in gospodarstvu, o tehnični in gospodarski pasti nove Jugoslavije, o zdravstvu, vzgoji mladine in ljudskih množic, o spoznavanju domovine, drugih držav in narodov, o znanosti in praznovanju, nauku o življenju, o glasbi itd.

Jesenji bomo pričeli z rednimi predavanji v oktobru, za konec avgusta, odnosno za začetek septembra pa bo eklin predavanje! NOB na Dolenjskem, kot uvod za proslavo 10. obletnice ustanovitve prvih štirih slovenskih brigad.

Z-c.

Zaključni brigadni festival v Novem mestu

Zvečer prvega avgusta so brigadirji I. erodnjolske mladinske delovne brigade »Vi-da Tomšič« dali za zaključek del in slovo kulturno prireditelj v Domu ljudske prosvete. V prvem delu prireditve so pokazali in ponazorili z lopatami, krampi in samokincami fizično delo brigadirjev. Nastop folklorne skupine, orkestra in pevskega zbora je pokazal, da v brigadi poleg fizičnega, tudi kulturno-prosvetnega dela niso zanemarjali. V drugem delu prireditve je sledilo visoko priznanje, ki si ga je brigada priborila s svojim požrtvovalnim delom: četrti naslov Isarne brigade! 40 mladink in mladincev je prejelo udarniške značke, nad 50 pa je bilo pohvaljenih! Na zaključku proslave je brigada prejela tudi prehodno zastavo Centralnega komiteja LMS in naslov najboljšje srednješolske mladinske delovne brigade v Sloveniji.

V zvezi s to zaključeno prireditvijo štirikrat udarne mladinske delovne brigade, pa moramo zaplaskati nekaj na račun Novome-

ščanov; udeležba na proslavi bi bila lahko večja. Novomeščani ne čutijo nobene hvaležnosti do mladine, ki je opravila veliko del v mestu, od katerih bodo imeli korist predvsem meščani sami. Ali nekateri v Novem mestu še vedno mislijo, da je mladina dolžna delati v mestu za izboljšavo komunalnih naprav in lepo podobo mesta, medtem ko je v mestu še precej ljudi, ki z rokami globoko v žepih izza zasenčenih oken opazujejo mlado ljudi in druge delavce, kako se trudijo v silni pripetki iz dneva v dan, da bo njim mesečnom življenju v mestu lepše? Udeležba na zaključni proslavi, na katero so bili povabljeni vsi, a so se v polnem številu odzvali le predstavniki ljudske oblasti, množičnih organizacij in JLA, bi bilo pač dovolj skromno priznanje požrtvovalni mladini za njeno napore. Ali niti takega priznanja Novomeščani ne premoremo več v tolikem številu, da bi vsaj napolnili dvorano doma ljudske prosvete?

B

Kdo je kriv?

V okviru proslave 10. obletnice vstaje slovenskega naroda je bila na pobudo Glavnega odbora Zveze borcev v Ljubljani odkrita spominska plošča na Lokvah pri Crnomlju, na kraju, kjer so 7. novembra 1944 padli komandant NOV in PO Slovenije generalalljant Franc Rozman-Stane, podpolkovnik Anton Znidarič-Stefan in Stanetov spremljevalec Tonček Dobrilovič.

Bela krajina se je nepozabnemu komandantu Stanetu zelo lepo oddolžila, saj je odkritju spominske plošče prisostvovalo okrog tri tisoč ljudi iz vseh krajev Bele krajine. Vsi pa so bili zelo začuden, ko so opazili, da odkritju ne prisostvuje niti eden oficijelni predstavnik Glavnega odbora ZB iz Ljubljane, odnosno, da iz Ljubljane in drugih krajev Slovenije ni bilo nobenih gostov, da bi se na skromen način oddolžili spomenu nepozabnega komandanta Staneta in njegovih tovarišev. Castna izjema je bil samo polkovnik Ivan Lovkovek-Jan.

Nekaj dni pred odkritjem spominske plošče je bil v Ljubljani predsednik Okrajnega odbora ZB Crnomelj. Tedaj je neki član Glavnega odbora vprašal, če so iz Crnomlja že poslali na Glavni odbor vabila. Mnenja sem, da če je Glavni odbor ZB dal napraviti spomenik, določil prostor in dan odkritja, mu pač ne bi bilo treba pošiljati vabila iz Crnomlja. Sicer pa je bilo to objavljeno tudi v dnevnem časopisu.

KOMPLETNA SPALNICA za 50 dinarjev!

Ali jo želite? In še polno drugih dragocenih dobitev! Zadelj jih boste 7. septembra v Novem mestu na tomboli Zveze borcev. Kupite takoj tablico!

Svojim odjemalcem sporočamo, da smo se preselili v nove, lepše urejene prostore NA GLAVNI TRG ŠTEV. 9 (pri Ogorevcu). V novi trgovini lahko dobite poleg vseh knjig tudi tiskovine ter vse pisarniške in šolske potrebščine

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

podružnica Novo mesto

Zahtevajte najnovejše kolekcije jesenskih in zimskih vzorcev volnenega blaga! — Priznana kvaliteta — pestra izbira!

Tekstilna tovarna NOVO MESTO

Na Gorjancih in pod njimi

Gorjanci so naravna meja med dolinama reke Krke in reke Kolpe. Nekdaj so bili tudi meja med Slovenci in Hrvati. Deloma so še dandanes. Pred 23 leti je tekla po Gorjancih državna meja med tedanjjo dvodelno avstro-ogrsko državo. Tostran Gorjancev je bila Avstrija, onstran Ogrska. Na Ogrskem, to se pravi na Hrvaškem onstran Gorjancev, je bil tedaj tobak v svobodni prodaji, v Avstriji pa je bil tobak monopol, prodajala ga je le država in zato je bil znatno dražji. Enako je bilo s soljo. Lahko si predstavljamo, kako so naši kmetje koprneli po tobaku, kmetice pa po soli. Pa je bila hrvaška meja zaprta z mnogostevilnimi mitnicami. Tihotapec to ni motilo, njihov posel je cvetel bogato. Čim je prišel kontrabandar, kot so rekali tihotapcu, z vinom, soljo ali tobakom srečno čez Gorjance, je bil dober. To je trajalo tja do leta 1850. Gorjansko tihotapstvo je torej že polnih sto let za nami.

Pisatelj Josip Jurčič je imel strica v vasi Jablanici. Leži tri kilometre nad otoškim mestecem Kostanjevico, ki jo v gorjanskem podnožju oklepa zelena Krka. Sredi samih vinogradov na obronkih Opatove gore, kjer rasto najlepše gorjanske bukvje, se je razprostirala vasica. Jurčič je zahajal k stricu na počitnice in tam so mu najbrž pripovedovali tihotapske zgodbe, da je potem napisal znano pripovedko »Tihotapec«. Kostanjevica pa ga je tako navdušila, da je tjakaj postavil svojega »Ključer-

skega žolnirja«, izvirno povest iz 18. stoletja. Ko boste vse to čitali, pa se spomnite na Gorjance!

Ne le tihotapilo, tudi hajdukovalo se je pred dobrimi sto leti še po Gorjancih. Povedal bi vam lahko kopico resničnih prečudnih zgodb. Iz Hrvaške in celo iz Bosne, tedanje Turčije, so prihajali v naše kraje pod Gorjanci ropat in pleniti.

Sedem let še ni za nami, ko so pri nas spet ropali in plenili. To pot pripence iz vseh evropskih dežel v nemški, laški in ustaški uniformi. A naš narod ni klonil, naši Podgorci niso mirovali. V St. Jerneju, znanem po konjskih dirkah, se je pričelo partizansko gibanje že v prvih mesecih 1942. leta. Odsli so fantje v Gorjance in ustanovili Gorjansko četo, ki se je potem preimenovala v IV. gorjanski bataljon krškega odreda, kasneje pa je iz njega nastal Vzhodno-dolenjski odred z dvema bataljonoma, belokranjskim in gorjanskim.

V večnem strahu pred napadi partizanov, ki so se množili iz dneva v dan, so Italijani razpeli po severnem gorjanskem pobočju gosto žično mrežo in zgradili vrsto burkerjev. Hoteli so partizane odrezati od doline in s tem od prehrane, da bi sami lahko mirno spali v svojih postojankah. Pa so se uračunali. Tri partizanske brigade so prikorakale čez Gorjance, prerezale so žično oviro pri Prunšnji vasi visoko nad Kostanjevico ter napadle vojaško leta-

lišče Cerklje na Krškem polju. Na samem letališču so uničile več nemških letal.

Pri vasi Sošice onstran Trdinovega vrha je 18-letni Kordunaš partizan 13. proletarske brigade, s puškomitraljezom zbrojevko z rafalom v bencinski tank zbil ustaški dvomotorni bombnik, ki je sodeloval pri Pavelčevi ofenzivi na žumberško osvobodjeno ozemlje. Bilo je to leta 1943. Tedaj so tudi naši gorjanski partizani priskočili čez grebene Žumberčanom na pomoč. Drugič so pa spet hrvaški partizani pomagali našim in to še celo z edinim topom, ki so ga tedaj premoogli vsi partizani in onstran Gorjancev.

Bridek spomin na osvobodilno borbo ostane gorjanska vas Javorovica, kjer je 14. marca 1944 po izdajstvu bele garde in nemškega gestapa junško padel ves četrti bataljon Cankarjeve brigade.

Ob vznožju te nesrečne vasi leži kartuzija Pleterja, edini samostan te vrste na Balkanu. Pred sto leti je tod gozdral izumitelj ladijskega vijaka Jožef Ressel. Pičlo uro dalje pod Sv. Miklavžem, nižjim vrhom Gorjancev, s prekrasnim razgledom po Dolini gradov in daleč do Triglavu in Pohorja, ne smemo pozabiti treh gradov: na Prečku je nekdanj veseljlačil naš pesnik in prvak dr. France Prešeren pri svojem prijatelju Andreju Smoletu; na Vrhomu je še mnogo mudil naš kronist I. V. Valvazor, ki se je tam tudi drugič oženil; na tolstovrškem gradu je Janez Trdina pri prijatelju Rudežu pisal bajke in povesti o Gorjancih. Našel je v bliž-

ni tudi potok, ki teče nazaj v Gorjance. Ne verjamate? Citajte Trdinove spise! Naštevajte gorjanske in podgorske znamenitosti ne smemo mimo slavne

Dom Vinka Podršča pri Gospičih na Gorjancih

zibelke še bolj slavnega cvička v Gadowi peči. Je to del Gorjancev tam nad Sv. Križem blizu Kostanjevice. Krasi vinogradi, ki rode sijajno kapljico! Tamošnjim prebivalcem pravijo Prejuri. Oni nad Kostanjevico so Čačarji.

Med nje je zahajal pisatelj Jurčič. Pa je še več teh imen.

Kot najdemo v Gorjancih več podzemeljskih jam, ker je svet zelo apenast, in celo več izdatnih slapov do 50 metrov visokih, tako imamo pod Gorjanci od Kostanjevice do Brežic kar tri tople vrelce: v Dobah 25 stopinj C, v Bušci vasi 27 stopinj C, v Cateških toplicah pa kar 54 stopinj C. Pa naj kdo poreče, da niso Gorjanci čudovito gorjave!

Gori nad Cerkljami je zadnja uskoška naselbina v Gorjancih, prelepo ležča vas Stojdraga s sijajnim razgledom tja proti Zagrebu in Mariboru. Tam je turistična postojanka zagrebškega avtokluba. Krašna cesta je speljana iz doline. Vije se deloma po robu Gorjancev skozi ves Žumberak.

Zadnji obronki Gorjancev tam ob bregovih Bregane krijejo v divnem parku tristolni grad Mokrice s pridviznim mostom. V njegovih ječah je baje trpel veliki puntar, kmečki kralj Matija Gubec.

V Mokricah je živel nemški pisatelj Gager, ki je v svojih dveh tudi že poslovenjenih romanah »Ljudstvo« in »Cesta« prav prikupno orisal življenje dolenjskega kmeta tam na robu Gorjancev ob hrvaški meji, kjer skrivajo naše bajne gore še čudovito cvetko, po kateri je pred dobrimi sto leti zaslovela vsa naša dežela. Je to opojno dišeči Blagaje volčin, Daphne Blagayana, doma v Polhograjskih dolomih. Izpod Alpp se je zatekla in Gorjance in v sosednji Rog tudi iskana redka in uradno zaščitena cvetka lepi čevljar, krajca naših odjev. Viktor Pirnat